

• KIÁLLÍTÁSOK •

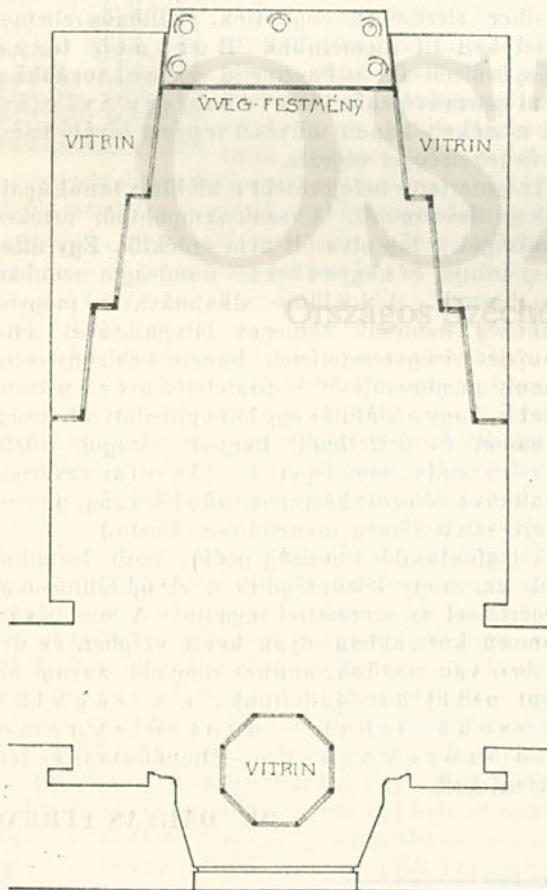
MAGYARORSZÁG A IV. MONZAI KIÁLLÍTÁSON. A monzai kiállítások mögött a mai Olaszország nagy akarása van. Az olasz nemzet Monzát óhajtja megtenni az iparművészet reprezentatív központjának. Céljának csak egyik eszköze az ott rendszeresen ismétlődő nemzetközi kiállítások. Az olasz kormány azt is tervezi, hogy Monzában általános modern iparművészeti múzeumot létesít.

Magyarországot az olasz kormány meghívása a monzai kiállításra némileg készületlenül találta. Készületlenül abban az értelemben, hogy nem volt olyan kiállítási anyagunk, amellyel egy nagy nemzetközi iparművészeti kiállítás keretében hazánkat méltón reprezentálhattuk volna. De mert az olasz nemzet meghívását, amely nemzethez nemesak politikai, de annyi érzelmi kötetlék is fűz bennünket, nem háríthattuk el magunktól, kormányunk felhívta az Országos Magyar Képzőművészeti Tanácsot, hogy a kiállítás magyar osztályát rendezze. A Tanács a rendelkezésére álló kész anyagból összeválogatta azokat a tárgyakat, amelyeket bemutatásra alkalmasnak vélt és a kiállítás művészi terve-

zésével és elrendezésével Ugron Gábor v. b. t. t. javaslatára és az Elnöki Tanács előterjesztésére Bálint és Jámor építőművészeket bízta meg.

Nem volt könnyű feladat a kedvezőtlen formájú 4 szobából álló teremsort úgy alakítani, hogy a kiállítási anyag artistikus csoportosítása mellett a közlekedési kívánalmaknak is eleget tegyenek, a kiállítás ne legyen túlszűfolt és a nagyon is heterogén anyag ne tegyen vásári benyomást! Ezt az anyagot kellett némileg logikusan csoportosítanunk, tárgy és anyag, de kiállítók szerint is és ott, ahol a kiállítási anyag kevésbé értékes, a bemutatás artistikumával pótolni a belső tartalom másodrendűségét. Hogy ez mennyire sikerült az építőművészeknek, ennek megítélésére e sorok írója nem érzi magát jogosultnak. Nem fogjuk itt idézni olasz, belga, angol és más nemzetbeli művészkartársak komplementumait — lehet, hogy ezek legalább részben udvariassági nyilatkozatok voltak; az itt közölt felvétel, ha nem is ad tökéletes képet az installációról, mégis többet mond minden leírásnál. Egy dolog bizonyos, az installációknak, a vitrinák elgondolásának volt egy novuma, valami új, aminek tényleg és elvitatathatlanul sikere volt és amire több idegen nemzetbeli művész azt mondotta nekünk: ne esodálkozzunk, ha ezzel a rendezési móddal még fogunk találkozni, — ezt az elrendezést sokszor fogják utánozni!

Az egyes szobák megvilágítása, ablaka, a szobák rövid oldalán van és az ablakok szomszédságában vannak a szobákat összekötő ajtónyílások. A vitrinákat úgy kellett elrendezni, hogy azok lehetőleg sok világítást nyerjenek és a kiállítási tárgyak befogadására minél nagyobb fronthosszuk legyen. A vitrinákat tehát kirakatszerűen, lépesőzetes alappal és befelé, a világosság felé forduló frontokkal terveztük, ami által természetesen a lehető legtöbb világítást, a lehető legnagyobb fronthosszat és egységes építészeti gondolat mellett is a különböző jellegű kiállítási tárgyak számára különböző vitrinamélységeket kaptunk. Az ablakokkal szemközti falat, amely vitrina céljára legkevésbé alkalmas, úgy használtuk ki, hogy odaépítettük be azokat a nagy templomi üvegfestményeket, amelyek a kiállítás legmonumentálisabb darabjai voltak és mindenütt másutt már méretükkel is verték volna a kiállítást. Ezeket az üvegfestményeket az ablakokkal szemben állítván fel, hátulról mesterségesen kellett megvilágítanunk. Fehér és staniol-papír háttérrel meg ravaszul elhelyezett reflektoros villanykörtekkel igen artistikus átvilágítást értünk el. A vitrinák is teljesen rejtett, belső világítást kaptak, amivel módunkban volt az egyes kiállítási tárgyak legjobb effektusait kiemelni. A vitrinák belső berendezésénél eltértünk úgy a megszokott üvegpoleoktól, mint a nehézkes és kevésbé hajlékony lépesőzetes állványoktól. Ezek helyett különböző nagyságú kockákat és téglányokat készítettünk puhafából és ezeknek lapjait két színben vontuk be, egy sötétkék színű flanell és egy fehéres szövetanyaggal, úgyhogy fény- és árnyékoldalakat kaptunk, amely fényjáték nemesak hogy a vitrina belsejét tette változatosabbá és érdekesebbé, hanem az egyes tárgyakat is ritmikusan emelte ki, lévén a háttér hol sötét, hol pedig világos. Ezeket a kirakat-

Bálint és Jámor: A IV. monzai művészeti kiállítás magyar csoportjának alaprajza.

szerű vitrináinkat sok művész tanulmányozta még a munka folyamán és mulatságos volt, hogy a belső berendezés gondolatát a kéttónusú kockaformákkal már ezen a kiállításon is felfedezhettük — hevenyészett utánzatokban vagy utánérzésben — egyes idegen szekelőkben.

Kiállításunk területe tulajdonképpen 4 egymásbanyíló teremből és egy a folyosóból létesített vesztibül-szerű helyiségből állott. Ebben a vesztibülben állítottuk fel a Kormányzó mellszobrát (S t r ó b l Zs. alkotása), bukszusok és élő virágdísz közepette, a termet a fővárosi iparrajziskola szőnyegeivel és gobelinjeivel díszítettük. Az első kiállítási terem főképpen a grafikáé. A hosszfalak közepén K. K a l m á r Elza köbfaragott torzója, a másik oldalon S z e n t g y ö r g y I István igen szép bronz (fiú kutyával) van felállítva. A dekoratív keretéseket igen színesen és igen eredeti temperatechnikával a R e i t z e r F e r e n e s F i a i e g készítette. A terem melletti folyosószerű részben a Nemzeti Színház és m. kir. Operaház színpadmakettjeit installáltuk, természetesen mesterséges színpadi megvilágítással. Ezeket Oláh Gusztáv az állami színházak szcenikusa készítette. A terem háttérében két fali vitrina látható, amelyekben a G o l d b e r g e r gyár igen artisztikus B e m b e r g j e i vannak kiállítva. Ez a cég szállította különben az installációnál felhasznált összes szövetanyagokat — saját gyártmányaiból. A következő két terem a különböző iparművészeti ágaké. A termek háttérében a már fentebb említett templomablakokat installáltuk két részben. Ezeket az ablakokat a g y ö r i gyárvárosi templom részére Á r k a y n é S z t e h l o Lilly tervezte és az Országos Üvegfestészet J o h a n Hugó és M a j o r o s Károly készítették. Mindkét terem ablakmélyedéseiben külön vitrinákban modern keramikusok munkáit állítottuk ki, valamint a közlekedő ajtónyílások oldalain az ajtók pereméhez komponált posztamenseken kiválóbb kisplastikai alkotások nyertek elhelyezést. Az ablakok előtt pedig kisebb üvegfestményeket akasztottunk fel szabadon. Az ablakfalakon helyeztünk el művészi plakátokat is. Ilyenformán a kiállítási vitrinák tárgyaival nem keverednek és színükkel, méretükkel ezek hatását nem zavarják. A harmadik teremben, tehát a két hasonlóan megoldott terem másodikában az egyik oldalvitrinában helyeztük el a fővárosi iparrajziskola gyűjteményes kiállítását.

Az utolsó, negyedik terem a székesfőváros reprezentatív terme. Falait a székesfőváros gobellinszővő műhelyének monumentális gobelinjei díszítik, közöttük a nagy Rubens-másolat, valamint egy címergobelin. Ennek a teremnek mélyében fülkeszerű mélyedésben önálló vitrina áll a h e r e n d i gyár porcellánjaival, míg a sarokvitrinákban művészi könyvkötéseket és ugyanilyen tipografiákat állítottunk ki. A padló- és faliszőnyegek különben kivétel nélkül a fővárosi iparrajziskola műhelyeiből kerültek ki.

Hogy az elképzelés teljesebb lehessen, említsük meg, hogy a látható farészek (vitrinák, párkányok, lécezések) narancsszínűre vannak mázolva és fényezve; a sötétmintás szövetanyag: sötétkék alapon sárga és piros virágok, a vitrinák belsejében a falak bevonása színes, világos Bemberg-selyemmel

történt. A padló a szőnyegek alatt zöldszínű jutaanyaggal van bevonva.

Nem adhatjuk itt a kiállítási tárgyaknak részletes leírását, mivel egy művészeti folyóiratnak nem lehet az a feladata, hogy illusztrációnélküli leírások vagy felsorolásokat adjon. A fenti rövid leírás csak az elrendezés művészi gondolatát akarja ismertetni. A kiállítás tulajdonképpen anyaga sajnos nem i n é d i t, nagy részében már más kiállításokon is szerepelt, mert sajnos a kiállításon való részvételt illető kormányelhatározástól rendezésig csak igen rövid idő állott rendelkezésre, de meg nagy szegénységünk sem engedte meg különleges kiállítási tárgyak rendelésre való elkészítését.

Nem zárhatjuk le ezt az ismertetést anélkül, hogy abból amit láttunk, abból amit művészekről és laikusoktól egyaránt hallottunk, két nagy tanulságot le ne vonjunk és itt közre ne adjunk.

Az egyik ez: ha újra Monzában vagy bárhol másutt iparművészeti kiállítást rendezünk, ne vezessen félre, hogy az illető kiállítás programmszerű kerete mindenféle iparművészeti alkotást egyaránt beenged és ne vigyünk ki a bútór- és gobelintől kezdve nemes hímzéseken át az apró bőr és kis, félnemes kövekkel díszített gyűrűkig harminceféle iparművészeti tárgyat, hanem korlátozzuk a kiállítást néhány, esetleg kiállításonkint más-más jellegzetes csoportra, mint kerámia, ötvösség, szőnyeg vagy hímzés. És vigyünk kevés, de igen gondosan megválasztott darabokat és ne esináljunk bazárt! Egyetlen példa: a dánok Monzában ugyanakkora területen, mint mi, e s a k a dán királyi porcellánmanufaktura ú j d o n s á g a i t állították ki.

A második tanulság pedig: csak modern szellemű áthatott újszerű iparművészet érdekli az embereket, ezekkel lehet erkölcsi elismerést aratni és esakis ezeket lehet eladni. A történelmi stílusú, de ugyanúgy vagy talán még inkább a közelmúlt «modern» stílusában elgondolt tárgyak senkinek sem kelnek! Új formákat, új színeket, új konstruktív gondolatot keresnek az emberek, amatőrök és praktikus vásárlók egyaránt és nem érdektelen megfigyelni, hogy még azok is, akik pikturában konzervatívok és bizonyos fokig az élő művészet úgynevezett akadémikus alkotásai iránt érdeklődnek szívük szerint: az iparművészet terén a legmodernebb irány hívei, akik ha el is fordulnak egyes szeretlen túlzásoktól, az akadémikus vagy a múlt évtized stílusában tartott iparművészeti tárgyakat még erre sem méltatják, ezeket meg sem látják. Sajtója pedig e s a k a modern, de a m a i m o d e r n irányoknak van. Ezeknek vannak elsőrendű kritikusaik, propagátoraik, hareosaik, a másik, a régi művészet, még a tegnapi művészet oldalán is csak r i p o r t e r e k állanak és s a j t ó k o m m ü n i k é k.

Bálint Zoltán.

A STOCKHOLMI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS. 1930 nyarán a modern iparművészet kedvelőjének pompás esemégyül kínálkozott a Stockholmban — észak Velencéjében — rendezett iparművészeti kiállítás.

A kiállításnak épületei cementből, vasból és üvegből a célszerűség — a svédek szerint a funkcioná-

lizmus — jelszavával készültek és teljesen egységesen hatnak. A dísznélküli épületek a mai tengerjáró hajóóriások részleteit juttatják eszünkbe. A tenger partján húzódó széles korzó egyik oldalán sorakoznak ezek az épületek, amelyekről elmondhatjuk, hogy a szemlélő figyelmét egyáltalán nem vonják el a bennük kiállított tárgyakról és inkább csak keretül szolgálnak. Az alábbiakban sorra vesszük azokat az épületeket, amelyek az iparművészet körébe vágó tárgyakat tartalmaznak.

A törekvés a célszerűsége egyúttal megnyilatkozott minden egyes tárgyon. A kiállítás célja az volt, hogy bemutassa azokat a modern törekvéseket, amelyekben a művészet és ipar egyesülve mai formáiban jelenik meg; tehát elhagy minden történelmi hagyományt és igyekszik modern eszközökkel, a mai kor emberének és ízlésének mindenben megfelelőt alkotni. Svédországban az általános jólét lehetővé teszi, hogy az egyszerű polgár is kényelmes és ízléses lakásban élje le életét. Ez az oka, hogy iparművészetük és háziiparuk egyes ágai olyan magaslatra emelkedtek, hogy termékeiket az egész világon keresik.

Az első minket érdeklő esernyőkben a fémekből készült különféle tárgyakat szemlélhetjük. Az öntött vasból művészi formájú kályhák, szőkőkutak, kerti szobrocskák, vázák, virágtartók, kandallóhátlapok sorakoztak egymás mellé változatos alakban. A kovásoltvasmunkák nem képviselnek különös művészi értéket.

A szomszéd épület az egyszerű tömegbútort foglalja magában. Itt a célszerűség mellett az olcsóságra is törekedtek és a legegyszerűbb formákat alkalmazták. Mellette szállodaszobákat állítottak ki. Az itt látható bútorok is leginkább a fenti elv megtestesítői.

Jobban leköti figyelmünket a nemes fémek pavillonja. Svédországban az ötvösség a XVI—XVII. században virágzott. A XIX. század itt is, épüget mint nálunk, a hanyatlás kora. Innen éled azután új életre a modern svéd ötvösség. A kiállításon mintegy húsz műhely és iparművész szerepel. Jacob Ångmann fődeles díszedénye mutatja, hogy ő a finom formák mestere. A dánokkal ellentétben a svédek az ezüsttárgyakon a síma felületeket kedvelik. Az ötvöstárgyak formáin észlelhetjük leginkább azt, hogy mestereik a múlt talaját nem hagyják el teljesen és formaképzésük nem egyszer a régi ötvöstárgyak főformáira emlékeztetnek. Ångmann a stockholmi Guldsmeds Aktiebolaget keretében fejté ki működését. Szép halalakú díszedénye, aranyozott ezüsből, a kiállítás egyik legnemesebb alkotása. K. Anderson nemes formájú használati edényeket, Harald Linder udvari ötvös finom ezüstedényeket, W. A. Bolin erőteljes alakítású vándordíjat állított ki. Ebben a esernyőkben helyezték el a svéd iparművészet egyik büszkeségét, az önművesség termékeit. A svéd öntárgyak a múltban is nagyon népszerűek és kedveltek voltak. Mai modern alakjában is rokonszenves tárgyakat produkál, amit bizonyít az is, hogy szép számban vásárolták a kiállítás látogatói. Az egyszerű eukortartótól kezdve a függő esillárig sok mindent készítenek, illetőleg terveznek a svéd iparművészek ebből a könnyen formálható fémből.

Az agyagipar esernyőjében tizenkét gyár különféle értékű tárgyat szerepelnek. Legtöbbje főkéül a használati edények, étkezőkészletek gyártását tűzte ki. Két gyár termékei válnak ki művészi szempontból különösebben. Az 1726-ban alapított Rörstrand-gyár fajánsz dísztárgyain, nagy vázáin és domborművein szerepelnek leginkább emberi alakok. Úgy ennek, valamint az egyenrangú Gustavsberg-gyárnak korongon készült, monumentális egyszerűségű, keményeserépvázái annyira a kínai agyagipar hatása alatt állanak, hogy az ottan szokásos repedezett — eraquelé — mázat is híven alkalmazzák. Gustavsberg gyára díszedényeinek egyik csoportján, köcserepálon, jegces rajzú, barna mázat alkalmaz. A Párizsban 1925-ben Grand Prix-t nyert gyár egyúttal porcellánedényeket is készít. Gelle termékein is gyakran mutatkozik a kínai hatás. Lindköping szép használati edényeket készít porcellánból.

Legnagyobb hírré tett szert az üvegyipar terén művészi alkotásaival az Orrefors-gyár. Ma már az iparművészeti múzeumok az egész világon leginkább egy-két Orrefors-üveget soroztak be tárgyaik közé. Az Orrefors-telep Svédország délkeleti részén Kahnar közelében fekszik. Története visszanyúlik a XVIII. századba, 1726-ig. De ekkor még nem üveget, hanem vasat gyártottak a hatalmas erdősegek közepette. Az üvegyártást csak 1898-ban kezdték meg és a gyár e rövid idő alatt máris világhírnévre tett szert. 1913-ban lett a telep Johan Ekman konzul tulajdona. Ekkor tértek át a kristályüveg- (ólomüveg-) gyártásra. Az igazi fellendülés két kiváló művésznek köszönhető, akik ma is büszkeségei Orreforsnak, ezek Simon Gate és Edward Hald. Egyik 1916, a másik 1917 óta működik a gyárnál. Különösen a beköszörült, túlnyomórészt figurális dísz terén jeleskednek. Ilyen példák a mostani kiállításon a három nő alakjával díszített ovális tál és egy nagyméretű díszedény, melynek egyszerű főformája érdekes ellentétben van gazdag alakos és stílizált növényi díszítésével. Egyetemi sport-díjserlege egyike a kiállítás legszebb darabjainak. Edward Hald a nyugtalanabb díszítés mestere. Az ő terve nyomán készült az égboltozat esillagképeit ábrázoló üveggömb és egy mély dísz-tál. Mindkettő élénken illusztrálja mesterük vibráló fantáziáját. E mellett azután nemes egyszerűségű használati üvegtárgyakat is készítenek, többnyire zöldes vagy barnás fúvott üvegből. Újabbban a két előbb említett művészen kívül egy harmadik is szerepel művészi alkotásokkal. Lindstrand a fentiekéhez hasonló beköszörült díszüvegeket tervez. Ő honosította meg a régi Schaper-üvegek modorában készült, Schwarzlot festésű Orrefors-tárgyakat. Ezenkívül vastagfalú, színes, opálos csillogású, hajlott felületű díszedények is láthatók a gyár változatos és gazdag anyagában. Megkapó az a sötét szoba, melyben villamosvilágítás mellett szebbnél-szebb üvegtárgyakat mutatnak be. Itt érvényesül igazán a kristályüveg tündéri csillogása és a felületükbe mélyedő éles rajz művészi volta. A világítótestek terén ma az egyszerűség dominál. Erre is nyújt szép példát a gyár gyűrűs bolygó ábrázoló függő lámpása. Az Orrefors-telep ma 450 munkást foglalkoztat.

A svéd üvegipar a modern korban olyan lendületet vett, hogy a régi esch és sziléziái üvegipar termékeit művészi téren háttérbe szorította. Az említett Orrefors-gyár mellett más gyárak is foglalkoznak művészi dísz- és használati üveg előállításával. Brusevitz gyára különösen orvosságos, vegyszert és illatszeres üvegeket készít. Ez utóbbiak terén ötletes formákat tervez Edvin Ollers festőművész, a svéd iparművészeti iskola jeles tanára.

A következő esernokokban a felületet borító falkárpitok és linoleumok rajzában szintén kizárólag csak a modern díszítő elv érvényesül. Színezésben a tompa, összhangzó hatásra törekednek.

A kiállításnak reánkérve legérdekesebb csoportja a háziipar pavillonja. E téren a svédek szervezőképességét esodálhatjuk és egyben a tradíció tiszteletét. Közel negyven háziipari egyesület vesz részt munkáival az ország más-más vidékéről. Ezek az egyesületek híven öröködnék a felett, hogy az évszázadok folyamán kialakult technikák, díszítő motívumok, anyagok használata megmaradjon. Újabb próbálkozásnak e nyomokon azzal is, hogy a modern kor igényeinek megfelelően. Ezek a helyi egyesületek azután az országos egyesületben — Svenska Hemsjödföreningarnas Riksförbund — tömörülnek. Így őrizték meg minden egyes vidék helyi sajátosságát. Leginkább esomózott szőnyegeket (Ryá-kat), szőtteket, hímzéseket, esipkéket, gobelineket, damasztokat, fafaragásokat állítottak ki.

A szomszédos esernokot két csoportban a svéd szövöiparnak szentelték. Az egyik csoportban a kézi-, a másikban a gépszövésű textiliákat szemlélhettük. Az előbbiben a szőnyegek kivül különösen a bútorszővetek érdemelnek figyelmet. A gépszövésű termékek is művésziak, mert a gyárak a mustrák és színek tervezését mindenkor hozzáértő művészekre bízzák. Ide esatlakozik a modern egyházművészetet magába foglaló kápolnaszerű terem. Ennek színes figurális díszű ablakán (tervezte Osear Brantberg) beszűrődő napfény pompás esillogást kelt életre a miseruhák stílizált rajzú aranyhímzésein, az oltáron álló arhaikus felfogású feszületen — melyet a stockholmi Guldsmeds Aktiebolaget készített — és az oltárképet helyettesítő szövetaplikációs falkárpiton.

A korzó baloldalán álló esernokok sorát a könyvkiállítást magába foglaló épület zárja le. Itt a földszinten mindazt bemutatták, amit Svédország a modern könyvművészet terén nyújtani képes. A különféle kiadók kiállításai sorakozik egymás mellé, ízléses csoportosításban: úgy a falakon, valamint ügyesen szerkesztett tárlókban tárva szemünk elé az ország gazdag könyvtermelését. A könyvkötéseken is a nemes anyag és az egyszerű vonaldísz dominál. A esernok emeleti részén a grafika (főleg nyomdal) termékeit mutatták be.

A kiállítás második részében a lakásművészet alkotásait sorakoztatták fel, főleg kisebb-nagyobb, túlnyomórészt fából épült lakóházakban. E házak külseje kevésbé elégítette ki várakozásunkat, de a belső berendezés és a térkihasználás ügyes volta méltó volt a kiállítás előbbi csoportjához. Itt olyan kisebb-nagyobb családi házak emelkedtek, amelyek 3000-tól 15.000 svéd koronáig terjedő évi jövede-

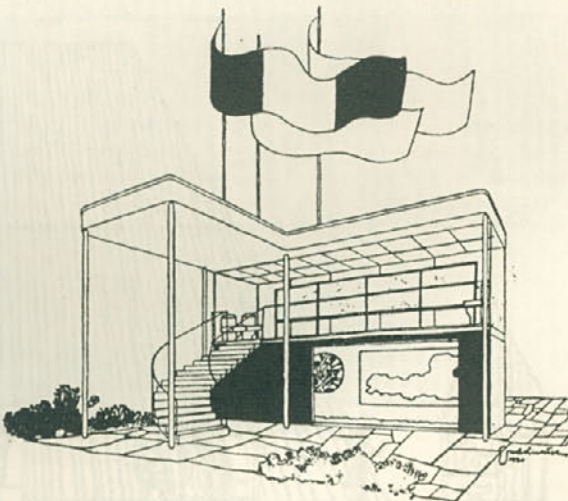
lemmel bírók igényeinek felelnek meg. A bútorok egyszerűségét jól egészítette ki a szövetek és a falak színessége. Általában a színekedvelés épp olyan sajátossága a svédeknek, akár a magyar embernek. Ez a színekedvelés nyilatkozik meg abban, hogy mindenütt pompás virágesoportokkal találkozunk. A bérlakások kiállítása különböző igényeknek megfelelő példákat mutatott be az egyszobás-konyhás lakástól az ötszobásig.

A kiállítás területe természetesen egyéb látni-valót is nyújtott. Különösen szépek voltak a kertterületek. Ezek egyikében a svédek legnagyobb szobrászának, Millesnek finom mozdulatú két táncosnője volt felállítva. Nem hiányzott a szórakozó-park sem. Itt is a külső épületformák mindenütt a modern formaképzés tanúi voltak.

A kiállítás főterén 80 m magas, vashól szerkesztett karesú torony estéknként a különböző színű fényárban úszó terület felett messze szórta sugarait, mintegy jelezve a svédek amaz öntudatos, messzeható törekvését, amit a kiállítás céltudatos irányításával, megalkotásával és egységes jellegével juttattak kifejezésre. Kétségtelen, hogy e kiállítás jelentős állomás a modern iparművészet fejlődésében.

Csányi Károly

AZ OSZTRÁK WERKBUND tizennyoleévi kényszerű szünet után az idei nyáron nagyszabású kiállítás keretében vonultatta fel iparművészeti értékeit. Maga a kiállítás szervezete, rendezése, gazdasági, technikai és művészi megoldása ránk nézve főképpen azért jelentőséges, mert gazdasági viszonyaink, háború utáni helyzetünk sok tekintetben hasonlít az osztrákokéhoz. Nálunk azonban egészen más eszközökkel, más szellemben igyeksenek segíteni a bajokon. Hogy csak egyetlenegy példát mondjak: minálunk a mintalakások telepének ügye — megbukott egy paragrafuson. (Magánvállalat köré csoportosult művészek teljesen berendezve, az utolsó bútorig felszerelve akarták a közönségnek és az építészkongresszus vendégeinek bemutatni.) Bécsben jövőre a Werkbund fogja

Idegentorgalmi pavillon az osztrák Werkbund nyári kiállításán.

megesinálni abból a 70 millió schillingből, amit a város rendes lakásépítési előirányzatából hasítanak ki erre a célra. Természetesen a kiállítás berekesztése után a mintatelep lakásait Bécs városa éppen úgy bére adja, mint más bérépítményeit.

Az idei bécsi Werkbund-kiállítást az állam (20 ezer), Bécs város (20 ezer) és a Kereskedelmi és Iparkamara (10 ezer) schillingnyi áldozatkészsége tette lehetővé. Az építési és berendezési munkálatokat végző cégek a reklám és a Werkbund-beli érdekeltységük fejében ingyenes vagy önköltségű munka szolgáltatásával hoztak áldozatot. Ehhez járul még a kiállítás területén berendezett mulató-, tánc- és kávézóhelyiségek bére (10 ezer schilling) és a belépődíjak.

A kiállítás célja és haszna: a művészi elrendezés, az újszerű bemutatás révén propagandát csinálni annak a termelésnek, mely a Werkbund kötelékébe tartozó művészek és iparosok közös munkájából származik. Ezért a kiállításon nem is volt vásár. A vezetőség az érdeklődőket a műtermekbe, műhelyekbe, kereskedésekbe utasította, közvetlen a kiállítókhöz. Ilyenformán az egy schillinges belépődíjából a kiállítás nem fizetheti ki magát. (150.000 látogató nézte meg a kiállítást.) Ezért az állam a kiutalt 20 ezer schillingen felül újabb 20 ezret irányozott elő az esetleges deficit fedezésére.

A kiállítás nagyszerű és teljesen új rendezése, ügyes adminisztrálása biztosította a várt eredményt. Művészi irányítója és rendezéstervezője a kitűnő Hoffmann Jos. professor, gazdasági szervezője és Hoffmannak segítőtársa Gábor László festő volt.

A Museum für Kunst und Industrie öreg épületét kívülről az izléses plakátok, az árbocon lengő zászlók megfiatalították. Belül a mulino és gipsz falak teljesen eltüntették. A nagy középső terem sátor-szerűen magasba lendülő vonala alatt nyolc vitrinában férfi- és nőruhát, sportruhák, utazófelszerelések stb. kaptak elhelyezést. Kétoldalt a keskeny folyosók falba épített vitrináiban apró iparművészeti tárgyak állanak nagyon ügyesen, nagyon leleményesen szabályozott mesterséges világi-

tásban. A folyosókon túl különböző üzletberendezések, műhely-enteriőrök következnek. Nődivat-szalonn arisztokratikus, puha szürke színben. Espresso kávézóhelyiség piros és fehér harmóniában, a káprázató leleményességgel beépített szálloda-hall stb.

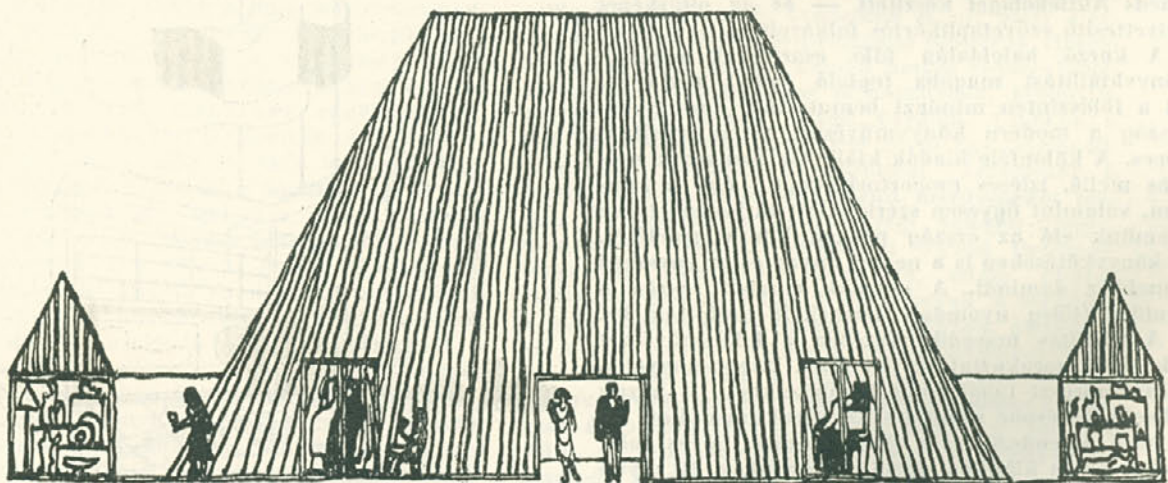
A nagyterem mögött «dancing», teaszalon, bár és konyha helyisége berendezésével és eleven életével a kiállításnak látogatottabb része.

A kertben, a terrazon és vízmedence körül asztalok és székek még a mulató-, szórakozóhelyiségek folytatása. Mögöttük betonlapra épített vitrinákban bútorok, kerti berendezési tárgyak, fémedények, higiéniai cikkek, főző- és fűtőberendezések stb. nyertek elhelyezést.

A nagyszabású kiállítás, mely annyi áldozatkészséggel, fáradsággal és munkával készült, méltó megnyilatkozása annak az akaratnak, lendületnek, mely az osztrákokban a megpróbáltatásokon túl új élet formáit keresi.

SZOKOLAY

AZ IZLÉSTELENSÉGEK VIRÁGKORA. A párizsi iparművészeti múzeumban nagyarányú kiállítás volt, hogy megmutassa: milyen millióban élt száz év előtt a polgárság. A kiállítás szépen hangzó címe ez volt: «A romantikus élet díszítőipara». Tudni kell ugyanis, hogy a francia közvélemény egy-két év óta igen lelkes hangulatban ünnepli a száz év előtt divatos romantizmus költőit és művészeit. Hugo Vietor, Musset emlékeiből a nemzeti könyvtárban volt érdekes kiállítás, Delacroix képeinek pedig csak az imént volt egy igen nagyarányú emlékkiállítás. Ehhez akart a hangulat teljessége kedvéért az iparművészet is keretet szolgáltatni. Bemutatni, milyen volt M. Prudhomme körül a légkör, mikép töltötte életét a restauráció és a júliusi monarchia nyárspolgára és általában az 1820-tól 1848-ig terjedő időben milyen volt a «décor de la vie». Nyolc évvel ezelőtt, mikor a franciáknál először lángolt fel a biérmeler-lelkesedés, már volt egy hasonló retrospektív kiállítás: a second empire tiszteletére. Most az ezt közvetlenül megelőző stílus-korszakot mutatták be. Meg lehet állapítani, hogy néhány nagyon levendularajongó

Hoffmann Jos. rajza: Az osztrák Werkbund nyári kiállításának nagy terme.

Bálint és Jámbor:

A monzai modern iparművészeti kiállítás magyar csoportjának részlete. — Teil des ungarischen Abschnittes an der modernen Kunstgewerbeausstellung in Monza. — Part of the Hungarian Section at the Exhibition of Modern Arts and Crafts, Monza.

Virágos Budapest, virágos Magyarország kiállításának részletei. — Details der Blumenausstellung des Vereins, «Virágos Budapest, virágos Magyarország». — Details of the Flower Exhibition of the Society of «Virágos Budapest, virágos Magyarország».

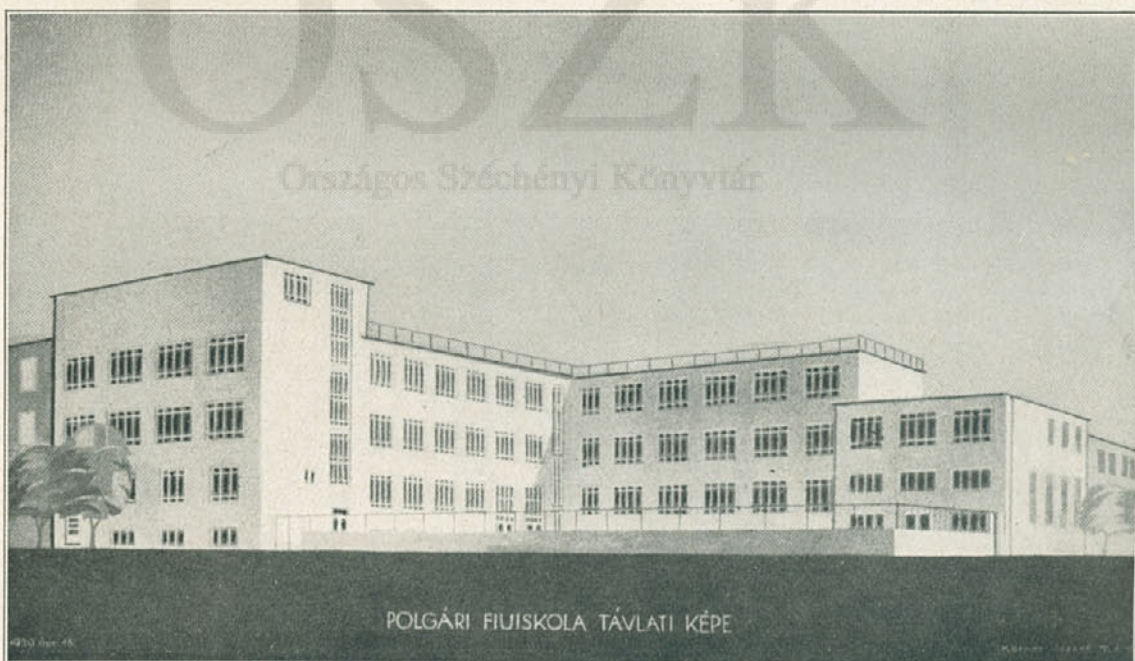
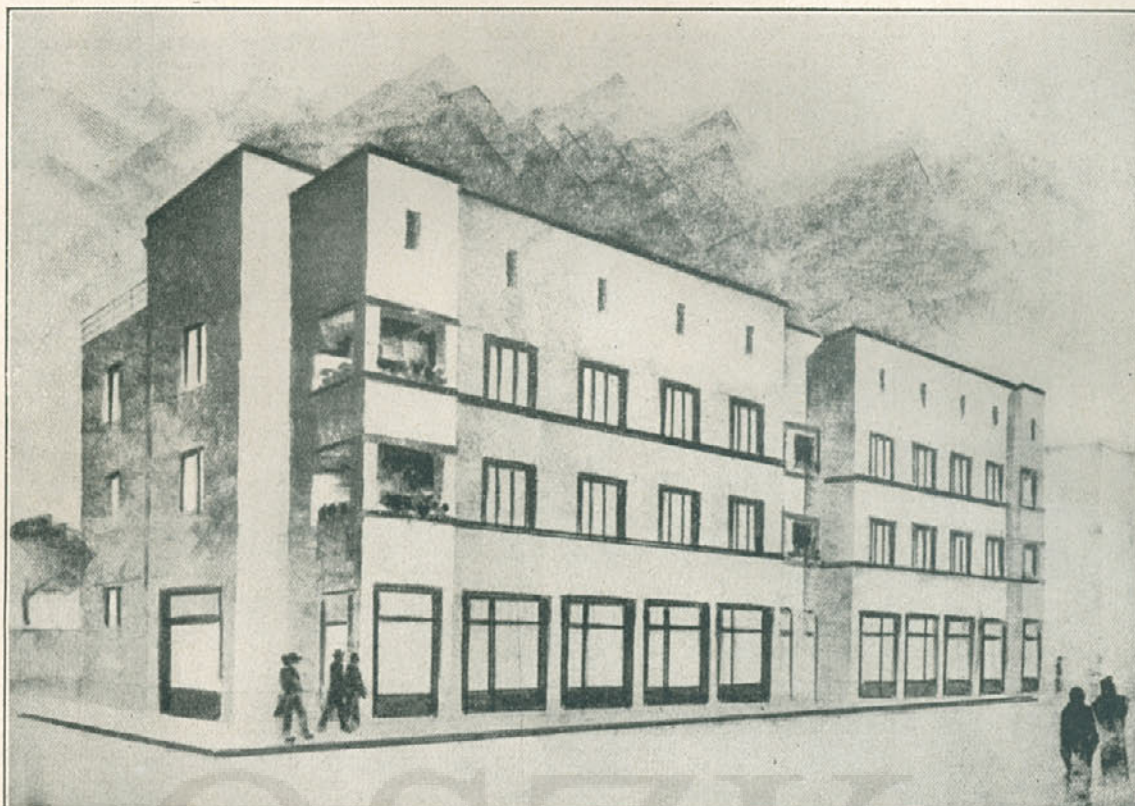

Részletek a lakberendezési

és háztartási vásárból. Fent: Hall-berendezés, piros lakkészírt bútorokkal. Tervezte: Kozma Lajos, készítette: Nagy Antal bútorgyára. Lent: Asztalterítés abrosz nélkül. Szécsi-Hakker József iparművész terve. Bútor: Thonet-Mundus gyárából. — Details der Ausstellung und Messe für Möbel und Haushaltgeräte. Oben: Halleinrichtung. Pläne von Ludwig Kozma. Ausführung von Antal Nagy. Unten: Moderne Tischbedeckung. Plan von Szécsi-Hakker. Möbel von Thonet-Mundus. — Parts from the market of house-furnishing. Above: Hall with red-laquered furniture. Designed by L. Kozma, executed by the firm A. Nagy. Below: Modern table-setting. Arranged by Szécsi-Hakker. Furnitures by the firm Thonet-Mundus.

Műegyetemi hallgatók tervkiállításából:

Sári J. III. éves építészhallgató bérház-terve. Körner J. IV. éves építészhallgató polgári iskola terve. Tanár: Dr. Kotsis Iván.
 — Aus der Ausstellung der studierenden Architekten der Polytechnischen Hochschule. J. Sári stud. arch.: Miethaus.
 J. Körner stud. arch.: Bürgerschule. Prof.: Dr. Kotsis Iván. — From the Exhibition of the Students of Polytechnic
 High School. Sári J. Design to a Tenement house. Körner J. Design to a Middle-class school. Prof.: Dr. Kotsis Iván.

őreg nénit leszámítva, erősen lehűtötte a kiállítás a kedélyeket. A csaknem 1700-ra menő tárgy kitűnő képet adott a kor lelkiségéről s ízléséről. Hálószoza, szalon, igen raffinált asszonyszoba, átlagos ízlésű ebédlő, kis toalettszoza és benne esinos fésűlkdőasztal, minden nagyon ügyesen volt elrendezve. Csak az a baj, hogy a sóhajok és érzelmes regények e korában igen silány volt az iparművészet. Miesoda szédítő távolság egy Hugo Victor hatalmas regényíró talentumától, egy Delaeroix elragadó szenvedélyétől ezeknek a bútoroknak világához, melyek ügyetlenül kopirozták és egyesítették az előző századok stílusát: a gótikától XV. Lajos koráig. S ugyanez az ötlet hiány az apróságokban is. Nehézkes ékszer, formátlan opaline-üveg-vázák, silány bronzórák, mind az ízlés dekadenciájáról beszélnek. Még aránylag legtöbb díszítőtalentum van az akkor nagyon népszerű litográfiaiban és kisplasztikai tárgyakban, amik azonban szintén egy álpátosza burkolt kornak a gyermekei. A modern francia iparművészek bizonyos elégtétellel állapították meg, hogy a «Louis Philippe-ízlés», melyet e korszak esúspontjaként a bútorművesek egy része vissza akart a modern polgári otthonba varázsolni, lapos és erőtlenséggel, maga sem más, mint híg leöntése a korábbi stíluskorszakoknak. És ezek az óskaságok igazán megérdemlik, hogy a feledés pora lepje be őket a párizsi ószeresek pincéiben.

EURÓPAI KÉZIMUNKÁK KIÁLLITÁSA.

Münchenben, ahol szándékos kultusza van a kézművesség iparművészetének, nemrégiben kézimunkakiállítást rendeztek. Nőegyesületek, iskolák és állami akciók működtek közre abban, hogy minél jobban sikerüljön. Nem lehet azonban azt mondani, hogy a nagyarányúnak tervezett, de kiesire zsugorodott kiállítás teljesen megfelelt volna a élkítkezésnek. Arra, hogy milyen szerepe van ma a kézimunkának az egyes nemzetek életében, csak nagyon felületes választ kapott a közönség. Látni lehetett az orosz parasztoknál máig is úzótt tarkahímzések sokféle technikáját, a délszláv, a balkáni népek ezernyi népies ornamentumát, szép volt a magyar népművészet bemutatása, érdekesek voltak a francia esipkevidékekről a régi varrott és vert-esipkék, még a különféle bajor oktatóintézetek tanmenetel is tanulságosan hatottak, de végeredményben éppen a művelt osztályok nőinek kézimunkázó ízlése és benne a szociális rendeltetés alig-alig tűnt ki. Ami persze arra fogja ösztönözni a németeket, hogy egy ilyen célú és szempontú kiállításban helyrehozzák a mostaninak mulasztását.

PÁRIZSI, 1936-I IPARMŰVÉSZETI KIÁLLITÁS

rendezésének szempontjai most kezdenek kialakulni. Henri Clouzot, aki az 1925-i kiállítás rendezésében is élénken részt vett, túlkorainak, elhamarkodottnak tartja az 1936-os időpontot. Azt mondja: időt kell hagyni a tervek racionalizálására. Az 1938-as dátum jobb volna és nagyobb sikert biztosítana. Az internacionális jelleget sem tartja kívánatosnak. A vendégnemzetek anyaguk legjavát úgyis otthon hagyják saját kiállításuk szá-

mára s így másodrendű anyagukkal nem járulnak hozzá a kiállítás színvonalának emeléséhez — és csak elfoglalják a kiállításnak amúgy is kevés rendelkezésre álló helyét a franciák elől. Pedig ezt a kiállítást bent a városban szeretnék rendezni, ahol a megfelelő helyiségnek szűkiben vannak.

A kiállítás az újszerűség jegyében készül. Kevés, de esakis új és tökéletes munkát akarnak kiállítani. Viszont az iparművészet minden ágát fel akarják ölelni és nem az anyag, hanem a rendeltetés szerint akarják tagozni. Pl. külön pavillonok mutatnák be az utazási, sport, ékszer, toalett stb. ekkéket. Különösen tekintettel lesznek az ékszer-, a divat-eikkre és a kertészetre, mert úgy érzik, ezekben a legerősebbek.

Henri Clouzot szükségesnek tartaná, hogy különös figyelmet fordítsanak a fényképművészetre, ami a kiállításnak a legszebb része kell hogy legyen. Szeretné bemutatni egyes dolgok előállítását is. Pl. gobelinszővés, ötvözés stb.

Végül különösen hangsúlyozza, hogy a propagandának is művészinak és feltétlenül korszerűnek kell lennie. A plakátokat az ebben legtökéletesebb művészek készítsék.

T. I.

CSIKSOMLYÓI NÉPMŰVÉSZETI ÉS EGYHÁZMŰVÉSZETI kiállítás. A pünkösdi búcsúval kapcsolatban az idén Csiksomlyón az egész Csikmegye területéről gyűjtött anyagból népművészeti kiállítást rendeztek. Teljes szobaberendezések adatak eleven levegőt a kiállított tárgyaknak. Az összegyűjtött anyag a kiállító ajándékképpen együtt maradt, mint esikmegyei székely múzeum.

A népművészeti anyag mellett a székelyföldi egyházi műkészeket is kiállításba gyűjtötte össze a rendezőség. Egyházi textiliák, ötvösmunkák, faholmik, díszített kódexek és misékönyvek gazdagsága gyűlt egybe a székelyföldi papság áldozatkészségéből.

A MODERN MŰVÉSZET ÜNNEPI HETE.

Tudvalevő, hogy ebben az évben ünnepli Belgium önálló állami létének századik évfordulóját. Nagy kiállítások számolnak be Antwerpenben és Liège-ben a száz év ipari és kulturális fejlődéséről. Evvel kapcsolatban sokféle nemzetközi kongresszus is lesz Brüsszelben, melyek közül jelentőségben kiemelkedik az októberben rendezendő modern építőművészeti nagygyűlés a hozzája esatlakozó ünnepi héttel. Tudvalevő, hogy az építészek legmodernebb csoportja a frankfurtiak kezdeményezésére az elmúlt évben összejövetelt tartott a svájei Sarrazban. Ugyanez a nemzetközi egyesülés fog most Brüsszelben újra összegyűlni. Nagyfotosságú kérdéseket akarnak tárgyalni. Elsősorban a «minimum-lakóház» kérdését, ami alatt a minimális költséggel és legnagyobb kényelemmel és higiénival épülő modern lakóház problémája értendő. A sokféle modell bemutatásával egybekötött tanácskozásokon szó lesz a középületek, iskolák, könyvtárak, uszodák, sporthelyiségek megfelelő szerkezeti kérdéseiről is. Úgy mint az már Sarrashban is történt, a különböző nemzetközi filmrendezői és szcenikai szövetségek is ugyanakkor fognak tanácskozni az őket érdeklő kérdésekről, termé-

szetesen művészi és modern filmbemutatókkal kapcsolatban. Terveznek ezenkívül egy modern zenei hetet is ugyanerre az időre és egy költői felolvasás-sorozatot. Mindezeknek a manifesztációknak színhelye a müncheniek kitűnően vezetett és modern szellemben egyenesen amerikai jellegű Szépművészeti Múzeuma lesz.

A DEBRECEN-HAJDUMEGYEI SZÉCHENYI-SZÖVETSÉG művésznövendékek munkáiból kiállítást rendezett Debrecenben a Kereskedő Társulat díszterében. A termet teljesen kitéltette a kiállítás kép-, szobor- s iparművészeti tárgyakból álló anyaga.

A kiállításon, mely szeptember 13—19-ig volt nyitva, D. Szabó István és Fekete Pál hatodéves, Tóth László (Párizsban is megfordult) továbbképzős, Iványi Nareisz harmadéves, Sebők Erzsébet és Szoboszlay Sándor másodéves művésznövendékek vettek részt.

T. I.

• SZAKIRODALOM •

YBL ERVIN. Toscana szobrászata a Quattrocentóban. I—II. Lampel R. (Wodianer F. és Fial). Budapest, 1930.

A Quattrocento az olasz művészet legnépszerűbb korszaka, mely még a kevésbé művelt szemlézőre sem téveszti el hatását. A Glottótól még hidegen elforduló s Michelangelót már nem értő utazó is rajongva áll meg Donatello Annunziázója és a Robbiák Madonnái előtt. E kor szobrászatának friss kifejezőereje megfogja azokat is, kik nem sokat törődnek vele, mi az új azokban a művekben, melyeket megcsodálnak s mit jelentenek azok a művészet története szempontjából. Gyönyörködnek e művek közvetlenségében, nem sejtve, mily nagy utat kellett megtennie a művészetnek, míg idáig eljutott, mennyi küzdelem előzte meg a közvetlenség és őszinteség e remekműveinek létrejöttét.

Régóta hiányzott már művészeti irodalmunkban olyan mű, mely összefoglaló képét adná e páratlanul gazdag kornak, rámutatna ezernyi feltörekvő akaráására, nagy küzdeleire és még nagyobb eredményeire s a hatalmas erőkre, melyek e megmozdulást irányították. A magyar olvasó, ha tájékozódni akart egy kissé s fogalmat szerezni e műalkotásoknak korukban való elhelyezkedéséről, kénytelen volt külföldi szerzők munkáit olvasni s ha nyelvüket nem értette, lemondani arról, hogy művelje magát. Ybl Ervin könyve e régóta mutatkozó hiányt a legszerencsésebb módon pótolja. Ybl már korábban is, a fontos művek egész sorával bizonyította be, hogy erre a nagy feladatra rátermett s hogy úgy az eredeti művekben, mint a rájuk vonatkozó irodalomban való kimerítő ismeretel folytán valóban az várható tőle, amire szükség van.

Hosszú és részletes előszó vezet be a munkát, melyben szerző megadja a Quattrocento szobrászatára irányadó főbb szempontokat. Világos előadásban ismerteti viszonyát az előző korhoz, a festészethez és az építészethez, valamint a század folyamán fellépő stílusváltozásokat. Rámutat arra,

ami új volt a törekvésekben és a tárgyválasztásban s már ebben a keretben érinti azt is, mit jelentettek e szempontokból az egyes nagy, irányadó egyéniségek. Az áttekintés oly kitűnő, hogy aki figyelmesen olvassa el, az általános ismereteknek oly tőkájével foghat már a részletes tárgyalás tanulmányozásához, hogy teljesen otthonosan mozoghat a ránézve új adatok óriási tengerén.

Az egyes művészekre vonatkozó, monográfiaszerű fejezetek minden irányban kimerítően választolnak a felmerülő kérdésekre. Különös érdeme Ybl fejtegetéseinek az a nagyon instruktív mód, ahogyan az egyes főbb munkák analizálásánál nem mulasztja el kiemelni, hogy hogyan nőttek ki azok az előző kor vagy — egy művész munkáin belül — korszak alkotásaiból, mi haladást jelentenek azokhoz képest és viszont mennyiben képezik alapját a továbbfejlődésnek. Ez a más és más fix pontból való előre-hátra tekintés kitérít az olvasó látókörét, elmélyíti a megérzését és életet ad az elmondottaknak. De nemcsak a laikus olvasónak becses Ybl könyve. Még nagyobb örömmel üdvözlö az a szakember. A részletekbe menő, lelkiismeretes tárgyalás s ennek kapcsán a tömör utalások a legújabb művészeti irodalom megállapításaira a kérdésben legjáratosabb tudós számára is nélkülözhetetlenné teszik a könyvet, úgyszintén a szerzőnek folytonosan felbukkanó, hol a művek szerzőjére, hol azoknak a művészek oeuvre-jében való elhelyezésére vonatkozó új megállapításai.

A könyv gazdagon van illusztrálva s ez érdeme a kiadónak, de sajnós, olesósági szempontokból oly klisékkel, melyek nem állanak a mű szöveg-részének színvonalán. (Hoffmann Edith)

LECHNER JENŐRŐL a genfi Meister der Baukunst Verlag kiadásában izléses és gazdagon kiállított albumszerű tanulmány jelent meg. Sokoldalú és kiváló munkásságának szól az az elismerés, mely Lechner Jenőt a magyar építészek közül elsőnek mutatja be az Építőművészet Mesterei c. sorozatban.

RERRICH BÉLÁRÓL szól ennek a sorozatnak egy újabb kötete, melyet az építőművész német és angol nyelven maga vezet be, építőművészeti munkásságáról írt ismertetésével. A kötet jó fényképekben mutatja be a Rerrich által tervezett épületeket. A szegedi egyetemi épületeket és a hozzáfűződő városrendezési munkákat értéküknek megfelelő gazdag képanyagban mutatja be a szép monográfia.

PÉCSI JÓZSEF: Photo und Publizität, Photo and advertising. Német és angol magyarázó szöveggel, bevezetéssel. Pécsinek a reklámfotográfáról írott tanulmánya a történelmi fejlődés mentén tiszta képét adja a modern reklám, reklámfotográfia és a fotomontázs technikai és esztétikai kérdéseinek. A legfontosabbnak tartja azt a lépést, mely a fotográfus és tipográfus munkájának egyensúlyát megteremtette. Egymásra utalt, de egymásra csak hosszasan keresés után rátaláló erők egyesültek itt, hogy egészen újszerű formával szolgálják az izléses reklám céljait. Amit az egyik az objektivitás teljességé-